

El moment epifànic d'Orwell i Auden

Text > ANTONI SANT

Sempre és un plaer llegir Miquel Berga, assagista de l'estirp dels Vicens, Soldevila o Vilar, que apleguen erudició i bona ploma en les seves obres. Pertany a la cadellada de La Pastera, *akademia* nascuda a Salt en ple franquisme, sota l'ègida de Salvador Sunyer, de la qual han sorgit actors principals de la nostra cultura. En aquest seu darrer assaig, emulant Plutarc, entra en el gènere de les vides paral·leles, en aquest cas les de George Orwell i W. H. Auden, dos grans homenots de la literatura anglesa del segle xx, de la qual l'autor és reconegut especialista.

El títol *Quan la història et crema la mà* prové d'un poema que escriu Auden per revelar com la història ens arrossega quan no passa de llarg i es fica a la cuina de casa i s'hi queda. A finals dels anys trenta, el món ja ha entrat a la fosca mitjanit del segle xx. El totalitarisme ensenya les urpes a gran part d'Europa, però és a la Guerra Civil espanyola que es lluita cara a cara contra el feixisme. No foren pocs els intel·lectuals a qui la història els cremà la mà i es consideraren moralment obligats a lluitar contra Franco. Entre ells, Auden, el poeta més representatiu de la seva generació (*Auden Generation*), i Orwell, fins llavors un cronista compromès amb els més desvalguts, no gaire conegut encara en els cercles literaris. Els dos escriptors no ho dubten i deixen la ploma per agafar el fusell per anar a matar feixistes al camp de batalla.

Tan bon punt Orwell arriba a Barcelona, s'implica en el combat fins al coll,

i mai millor dit, perquè va estar a punt de morir en el front d'Aragó per una bala dels franquistes que li travessà la gola. Auden també va cap al front, però molt a prop de la línia de foc, no pas lluny d'on estava lluitant Orwell, l'atura una veueta interior que, segons explicà anys després, el crida a defugir una mort inútil en combat. Comença un joc de miralls contraposats en la trajectòria dels dos escriptors. Orwell és a Barcelona quan esclaten els Fets de Maig. Hi participa activament fent costat al POUM i la CNT en el sanguinari combat cos a cos pels carrers de la ciutat —una veritable guerra civil dins la Guerra Civil— contra les forces del govern de la Generalitat arrengrades al PSUC fidel a Stalin. Al cap de pocs dies, Andreu Nin, líder del POUM i la figura més emblemàtica del marxisme antistalinista, és segrestat i assassinat per agents soviètics amb la complicitat del govern de la República espanyola. Orwell donarà testimoni dels fets viscuts a *Homenatge a Catalunya*.

Coetàniament, Auden ja ha abandonat Barcelona, deixant enrere la guerra. El 20 de maig d'aquell any, el mateix dia que Orwell és greument ferit al front d'Aragó, es publica a Londres el seu poema *Spain*, en què defensa el paper del partit comunista en la guerra, i arriba a l'acceptació de «l'assassinat necessari». La resposta d'Orwell no es fa esperar: «Mentre algú a l'Europa de l'Est liquida un trotskista, algú a Bloomsbury n'escriu la justificació...».

Tanmateix, cap dels dos escriptors surten indemnes de la seva experiència

BERGA, Miquel. *Quan la història et crema la mà*. Barcelona: Tusquets, 2020. 240 p.

en la guerra d'Espanya. Res serà com abans. Berga qualifica la commoció causada a les seves trajectòries vitals i literàries utilitzant el terme «moment epifànic». Auden abandona Europa abans que esclati la Segona Guerra Mundial, justament el dia que cau Barcelona, i s'autoexilia a Nova York per viure tranquil la creació poètica, alliberat de les consignes militants: «Potser la poesia no fa que passi res, però el futur del món depèn en gran manera d'escoltar la saviesa dels poetes». Orwell, per la seva banda, s'instal·la a Marràqueix per escriure novel·les compromeses amb els anys foscos que assetgen el món. Aviat esdevindrà l'escriptor insígnia en la denúncia del totalitarisme amb *Rebel·lió a la granja* i, sobretot, amb *1984* —potser la novel·la política de més transcendència que s'ha escrit mai. Això sí, filles totes dues de la seva iniciàtica estada a la Barcelona d'*Homenatge a Catalunya*.

Enyorança i dignitat

Text > JOAN FERRERÓS

El llibre tracta de la vida de Jaume Massot, *Cai*, simpatitzant socialista i alcalde del Port de la Selva per ERC durant la República, des del 1934 fins al final de la guerra. Per escapar del franquisme —i salvar la vida— va haver de fugir a França amb la seva família i ja no va tornar mai més. El fill petit hi va néixer les primeres setmanes en unes condicions deplorables i els altres dos hi van créixer i, arribada l'hora, van casar-s'hi i es-

tablir-s'hi. En Cai era pescador —tot i que no sabia nedar— però també feia de pagès, com la majoria, per subsistir. Va ser empresonat al castell de Figueres arran dels Fets d'Octubre i havia treballat molt pel seu poble (escoles, refugis antiaeris...). Un moment tràgic va ser quan, tot i els esforços, l'alcalde no va assolir de salvar els cinc selvatans que van ser assassinats el 1937 pel Comitè d'Orriols, de tràgica memòria a la comarca.

L'autor, vallesà i dedicat al Port de la Selva, presenta el relat amb capítols breus encapçalats per citacions literàries; el llibre és confegit amb una prosa planera, llegidora, fugitiva d'artífics retòrics, i l'ha novel·lada mínimament per assolir, així, un afegit de tensió narrativa. Els molts detalls amb què forneix l'obra (dates, llocs, papers...) consoliden la versemblança de l'apassionant història. Un dels nets d'en Cai, el protagonista, avui farmacèutic al